

# HISTORIE OBORU

## Dvousté výročí J. Y. Simpsona

**Málek Jiří**

Klinika anesteziologie a resuscitace 3. LF UK a FNKV Praha a Komise pro historii ČSARIM

### Souhrn

Letos si připomínáme 200 let od narození J. Y. Simpsona, který patří k významným postavám v historii anesteziologie. Simpson je znám mnoha objevy a postupy v oblasti anestezie, porodnictví, gynekologie a infekčního lékařství. Simpson propagoval od začátku používání analgezie při porodu, což bylo předmětem mnoha diskusí nejen na poli medicínském, ale i náboženském a etickém. Simpson byl první, kdo použil při porodu éter, ale nebyl s ním příliš spokojený a hledal lepší alternativu. Po experimentech s mnoha látkami vyzkoušel v listopadu 1847 chloroform. Již za 2 týdny publikoval zprávu o jeho klinickém použití. Článek připomíná jeho význam pro rozvoj medicíny.

**Klíčová slova:** anesteziologie – historie – J. Y. Simpson

### Abstract

#### The 200-year Anniversary of J. Y. Simpson's Birth

J Y Simpson, an important figure in the history of anaesthesia, was born 200 years ago. Simpson is well known for many new methods and discoveries in anaesthesiology, obstetrics, gynaecology and infection. He was a very early advocate of the use of analgesia during childbirth, which was a matter of discussion not only in medicine but also in religion and ethics. Simpson was the first to use ether during delivery but he was dissatisfied with it and tried to find a better drug. After experiments with various substances he used chloroform in November 1847 and published his experience 2 weeks later.

The article reminds us of his significance in the field of medicine.

**Keywords:** anaesthesiology – history – J Y Simpson

*Anest. intenziv. Med., 22, 2011, č. 6, s. 348–349*

## Úvod

Jeden z významných průkopníků v oblasti anesteziologie, James Young Simpson (1811–1870) se narodil 7. 6. 1811 jako 8. dítě chudého pekaře v Basthgate, nedaleko Edinburghu. Bylo zřejmé, že je výjimečně nadaný, jeho matka se proto snažila pro něj získat možnost vzdělání. Naštěstí místní škola patřila ve Skotsku mezi ty lepší a mladý James získal dostatečnou průpravu pro univerzitu v Edinburghu, kam vstoupil ve 14 letech a ukončil ji v r. 1830 titulem LRCS (Licentiate of the Royal College of Surgeons). Prostřední jméno Young získal proto, že byl příliš mladý, aby mohl být zařazen jako lékař (MD). Pracoval proto jako asistent, velkou část jeho činnosti tvořilo porodnictví. V roce 1831 se vrátil na univerzitu a obhájil práci věnovanou problematice zánětů. Od r. 1832 pracoval na patologii, ale v r. 1840 získal místo profesora porodnictví na Edinburgh University. J. Y. Simpson se zapsal do historie medicíny mnoha objevy a postupy v oblasti anestezie, porodnictví, gynekologie, infekčního lékařství, ale zajímal se také o archeologii (historie řeckých váz).

## Anestezie

Simpson propagoval od začátku používání analgezie při porodu, což bylo předmětem mnoha diskusí nejen na poli medicínském, ale i náboženském a etickém. Ačkoliv mnozí porodníci uznávali zmírnění bolesti při obtížném a instrumentálním porodu, byli většinou proti používání analgezie při standardním průběhu porodu. Simpson byl první, kdo použil při porodu éter (19. 1. 1847), ale nebyl s ním příliš spokojený a hledal lepší alternativu. Po experimentech s mnoha látkami vyzkoušel na radu liverpoolského chemika Davida Waldieho v listopadu 1847 chloroform a poté, co ho s 2 přáteli-lékaři inhaloval a zjistil, jak je příjemný i účinný (všichni ho testovali po večeři a skončili v bezvědomí pod stolem, první poznámka dr. Simpsona poté, co se probral, byla: „Toto je mnohem silnější a lepší, než éter.“), ho použil v porodnictví. Již za 2 týdny publikoval zprávu o jeho klinickém použití (představte si podobný postup dnes!), první porozenou holčičku pokřtili Anaesthesia. Ačkoliv chloroform je relativně nebezpečná látka, Simpson zůstal jejím propagátorem a snad i díky jeho vlivu byl ve Skotsku chloroform nejužívanějším anestetikem ješ-

tě téměř 100 let po jeho uvedení do praxe, ačkoliv Goodman Levy v r. 1914 prokázal, že povrchní chloroformová anestezie vyvolává komorové fibrilace. Simpson zkoušel na různých živočiších i možnost vyvolání místní anestezie, ale neúspěšně (kokain byl izolován Niemannem až v r. 1859/60).

---

## Porodnictví a další oblasti medicíny

---

Simpson byl první, kdo upozornil na vysokou hladinu albuminu v moči žen s křečemi během těhotenství (1843), provedl úspěšnou amputaci hrdla děložního pro nádor (1841), publikoval porodnickou techniku při placenta previa (1845), popsal účinky éteru na plod v děloze (1847) a zavedl používání předchůdce vakuového extraktoru při porodu místo kleští. V oblasti epidemiologie se postavil svým článkem (1838) proti názoru, že epidemie cholery pochází ze zkaženého vzduchu (teorie miasmát). Po r. 1840 začal používat omývání rukou kyanidem draselným jako prevenci přenosu infekce v porodnictví (Semmelweis publikoval svůj článek o puerperální sepsi až v r. 1847). V chirurgii používal k hemostáze kovové sponky (metodu nazval akupresura). V r. 1851 uveřejnil 300stránkový pamflet proti homeopatii.

---

## Závěr

---

J. Y. Simpson patří k významným postavám v historii

medicíny. Je pravda, že byl kontroverzní osobnost, konfliktní, nekompromisní v boji proti svým odpůrcům a v dnešní době by narazil na mnoho administrativních překážek a potíží v prosazování svých invencí, na druhou stranu byl velmi charismatický a svými pacienty milován. Ačkoliv byla rodině nabídnuta pocta, že může být pohřben ve Westminster Abbey, byl pohřben v Edinburghu, aby se k němu po smrti mohla připojit i jeho žena. V Edinburghu vyhlásili na den pohřbu 13. 5. volno a pohřební cestu lemovaly tisíce placících lidí.

---

## Literatura

---

1. **Defalque, R. J., Wright, A. J.** The Discovery of Chloroform: Has David Waldie's role been exaggerated? *Anesthesiology*, 2011, roč. 114, s. 1004–1005.
2. **Simpson E. B.** Sir James Y Simpson. [on line]. 1896, Oliphant Anperson and Ferrier, Edinburgh and London. (cit:2011-07-14). Dostupný z [www: http://www.electricscotland.com/history/other/sirjamesysimpson00simpunft.pdf](http://www.electricscotland.com/history/other/sirjamesysimpson00simpunft.pdf)
3. **McKenzie, A. G.** The bicentenary of James Young Simpson (1811–1870). *Anaesthesia*, 2011, roč. 66, s. 438–440

*Adresa pro korespondenci:*  
Doc. MUDr. Jiří Málek, CSc.  
KAR 3. LF UK a FNKV Praha  
Šrobárova 50  
100 34 Praha 10  
e-mail: malekj@fnkv.cz

---

## Poselství anesteziologům

---

---

### Pokorný Jiří

---

#### Úvod

Anesteziologie prošla za krátkou dobu 165 let oje-diněným vývojem od nejskromnějších začátků až do postavení základního lékařského oboru. Podle archeo-logických nálezů provázejí lidstvo od pravěku lékařské bolestivé invazivní výkony a z nejrůznějších histo-rických dokumentů je známo, jak obrovské úsilí bylo vynakládáno na tišení bolestí. Přesto k rozhodujícímu úspěchu – k nalezení spolehlivě účinného a přijatelně bezpečného způsobu tišení strašlivých agonizujících bolestí z operování bez znecitlivění došlo až v polovině 19. století. Dne 16. října 1846 dentista W. T. G. Morton veřejně demonstroval v bostonské ne-mocnici Massachusetts General Hospital úspěšnou inhalační éterovou anestezii. Tehdy panující beznaděj z neúspěšného hledání spolehlivého znecitlivění vy-jádřil přední pařížský chirurg L. Velpeau, mj. předseda komise francouzské Akademie věd na přezkoumává-ní dosavadních kolísavých výsledků různých pokusů

o znecitlivění, když v roce 1839 napsal, že „odstranění operační bolesti je chimérou, po které pátrat není pří-pustné“.

Naléhavou potřebu zbavit operované krutých boles-tí a umožnit klidnější a přesnější operování vnímali v té době chirurgové tak silně, že účinné znecitlivění přij-a-li po krátkém ověřování do jednoho roku po Mortono-vě úspěšné demonstraci. Naproti tomu je velkým kon-trastem, že druhou podmínku bezpečného operování – ochranu rány před infekcí – přijali chirurgové až čty-řicet let poté, co I. Semmelweis v roce 1847 objevil, že pečlivé mytí a dezinfekce rukou vyšetřujících účin-ně chrání rodičky před puerperální sepsi. Teprve po objevu patogenních mikrobů L. Pasteurem zaváděl glasgowský chirurg J. Lister v roce 1867 operování v antisepci. Absolvent pražské lékařské fakulty a porodník L. Kleinwächter prosadil v době svého působení v Innsbrucku v roce 1883 zákonem aseptick-ý přístup k porodům přes nevěřící odpovědných míst-